



# Narodowe Forum Muzyki

Przestrzeń dla piękna

# 11

lutego 2018

niedziela

18:00

NFM, Sala Czerwona

## Między Wschodem a Zachodem

**Kaoru Tani** – dyrygent\*

**Chór NFM**

**Agnieszka Franków-Żelazny** – kierownictwo artystyczne

Program:

**Tōru Takemitsu** (1930–1996) *Sakura*

**Ernst Křenek** (1900–1991) *Die Jahreszeiten* op. 35

**Tōru Takemitsu** *Wind Horse*

\*\*\*

**Johann Nepomuk David** (1895–1977) *Es ist ein Schnitter, heißt der Tod; Kume, kum geselle min; Mit Lust tät ich ausreiten* ze zbioru *Zehn Volksliedsätze*

**Max Reger** (1873–1916) *Es waren zwei Königskinder* ze zbioru *Acht ausgewählte Volkslieder*

**Arnold Schönberg** (1874–1951) *Drei Volksliedsätze* op. 49

**Michio Mamiya** (\*1929) *Composition for Chorus* nr 1  
[90']



T. Takemitsu



J.N. David

\*Laureatka Nagrody Specjalnej w VII Międzynarodowym Turnieju Dyrygentury Chóralnej „W stronę polifonii”

## OMÓWIENIE

Agata Adamczyk

Wschód i Zachód, cisza i dźwięk, tradycja i innowacja – to antonimy, na których oparł swoją twórczość jeden z najbardziej interesujących kompozytorów japońskich, Tōru Takemitsu. W jego barwnym, pełnym mistycyzmu języku muzycznym możemy odnaleźć nie tylko kulturowe dziedzictwo Orientu z filozofią zen, ale przede wszystkim fascynację nowoczesnymi technikami kompozytorskimi zachodnich twórców. Pojawiają się w jego dziełach inspiracje muzyką Claude’a Debussy’ego, Maurice’a Ravela, dodekafonistów, modalizmem Oliviera Messiaena, techniką aleatoryczną Johna Cage’a, elektronicznymi eksperymentami muzyki konkretnej Pierre’a Schaeffera czy awangardą Karlheinz Stockhausena i Iannis Xenakisa. Takemitsu, ze świeżością spojrzenia artysty wolnego od akademickich zasad, interesował się właściwie każdą dziedziną sztuki współczesnej – od muzyki, przez malarstwo i literaturę, po film. Był zagorzałym zwolennikiem poszerzającej artystyczne horyzonty interdyscyplinarnej wymiany myśli. Mawiał: „Muzyka ma być naturalna, szczerą, wolną”.

O międzynarodowej popularności Takemitsu zacydował właściwie szczęśliwy zbieg okoliczności. Igor Strawiński podczas swojego pobytu w Kraju Kwitnącej Wiśni w 1958 r. poprosił stację telewizyjną NHK o zaprezentowanie kilku najnowszych nagrań muzyki japońskiej. Za sprawą przypadku z głośników popłynęła kompozycja Takemitsu (*Requiem*). Podczas późniejszej konferencji prasowej Strawiński przyznał, że twórczość tego młodego artysty, jako jedyna spośród zaprezentowanych, jest godna uwagi. Wydarzenie to zupełnie odmieniło los japońskiego muzyka. Na dalszy rozwój jego kariery wpłynęło wsparcie Cage’a oraz współpraca z legendarnym reżyserem Akirą Kurosawą.

Choć Takemitsu docenił wartość tradycyjnej muzyki japońskiej dopiero w latach 70., to jej echa odnajdziemy także w jego wcześniejszych dziełach. Dzisiejszego wieczoru zabrzmiały dwie kompozycje: *Wind Horse* (pisany w latach 1961–1966 cykl pięciu miniatur na chór mieszany) oraz *Sakura* (utwór z 1979 r., tytułem nawiązujący do symbolu Japonii – kwiatu wiśni).

Wczesne utwory Ernsta Křenka – austriackiego kompozytora i publicysty pochodzenia czeskiego – wyrosły na gruncie muzyki późnoromantycznej.

Zanim artysta poważnie zainteresował się dodekafonią, muzyką elektroniczną i aleatoryzmem, czerpał wzorce z rozemocjonowanego ekspresjonizmu Gustava Mahlera. Te wczesne inspiracje odnajdziemy w utworze z 1925 r.: czteroczęściowej *Die Jahreszeiten* op. 35 do tekstu Friedricha Hölderlina (niemieckiego poety uznawanego za jednego z prekursorów romantyzmu). Kilka miesięcy wcześniej Křenek poślubił Annę Mahler (córkę wspomnianego kompozytora). Małżeństwo nie było udane – nie dotrwało nawet do tzw. papierowych godów, czyli pierwszej rocznicy. Niedługo potem Křenek rozpoczął pracę nad operą *Johnny spielt auf*, w której połączył silną emocjonalność i dysonansowość nurtu ekspresjonistycznego z elementami jazzu. Dzieło to przyniosło artyście międzynarodowy sukces. Z tych samych jednak powodów, dla których w latach 20. cieszył się uznaniem europejskiej publiczności, w 1938 r. otrzymał status autora „sztuki zdegenerowanej”, co w konsekwencji zmusiło go do emigracji za ocean.

Zbiór dziesięciu pieśni ludowych (*Zehn Volksliedsätze*) na chór mieszany to dzieło Austriaka Johanna Nepomuka Davida napisane w 1949 r. Poza prowadzeniem działalności kompozytorskiej, której trzonem były utwory organowe, chórálne (w tym sakralne) i orkiestrowe, artysta angażował się w prace dydaktyczne oraz chórmistrzowskie – najpierw w katolickiej szkole podstawowej w Linzu, a potem jako profesor kompozycji kolejno w lipskim konserwatorium, Salzburgu (Mozarteum) oraz Stuttgartcie. Bez wątpienia jego najstynniejszym uczniem był Helmut Lachenmann – przyszły twórca koncepcji *musique concrète instrumentale*, dla którego największe znaczenie w procesie pisania kompozycji miało źródło dźwięku i sposób jego wydobycia (w myśl motto: „komponować znaczy budować instrument”). Choć David przyjaźnił się z przedstawicielami ówczesnej awangardy (także z Arnoldem Schönbergiem), sam pozostał raczej przy brzmieniu bliższym tradycji, jednak o rozszerzonej tonalności. W czasie II wojny światowej pomimo swej apolitycznej postawy został umieszczony (wraz z Richardem Strausssem) na stynnej *Liście obdarzonych łaską Bożą* (*Gottbegnadeten-Liste*) – liście najważniejszych artystów III Rzeszy.

Stabość do tradycji sięgającej jeszcze czasów baroku żywił Max Reger – jeden z największych polifonistów doby neoromantyzmu i najwybitniejszy po Johannie Sebastianie Bachu (także wzorujący się na nim) niemiecki kompozytor muzyki organowej. Jego fascynacja tradycją wyrażała się w stosowaniu

klasycznych form i technik, do których wprowadzała nowocześniejsze, bardziej rozwinięte środki harmoniczne – dysonanse i silną chromatyzację. Znaczną część twórczości Regera zajmują również pieśni, kantaty choratowe oraz inne dzieła chóralne, w tym opracowania pieśni ludowych. Wśród nich znajdziemy melodyjny zbiór ośmiu pieśni ludowych – *Acht ausgewählte Volkslieder* z 1899 r.

Co ciekawe, do tradycji nawiązywał również Schönberg – muzyczny rewolucjonista, lider tzw. drugiej szkoły wiedeńskiej, jeden z tych pełnych pasji artystów awangardy początku XX w. Bez wątplenia na stałe zmieniał on oblicze muzyki swoją nowatorską techniką. Zgodnie z zasadami dodekafonii żaden z dwunastu dźwięków skali nie powinien zostać powtórzony, dopóki nie zostaną użyte pozostałe (tzw. seria). Koncepcję tę kompozytor miał traktować jako muzyczny ekwiwalent osiągnięć Alberta Einsteina w dziedzinie fizyki. Mimo to zdarzało mu się sięgać do tradycyjnych, tonalnych brzmień i form. Sam przyznawał: „Pragnienie powrotu do dawnych stylów zawsze było we mnie żywe; i od czasu do czasu musiałem się poddać temu popędowi”. Zwrot ku muzyce ludowej odnajdujemy w *Drei Volksliedsätze* na chór mieszany op. 49, napisanych w 1948 r. – kilka lat po emigracji artysty do Stanów Zjednoczonych.

Utwarem zamykającym program dzisiejszego koncertu jest *Composition for Chorus* nr 1 z 1958 r., autorstwa Michia Mamiyi. Artysta w swojej twórczości dokonuje syntezy tradycji japońskiej z technikami muzyki europejskiej (eksperymentował również z dodekafonią), choć krąg jego zainteresowań sięga dużo dalej – aż po kulturę Afryki, Skandynawii oraz wielu innych krajów azjatyckich.

I znów jesteśmy świadkami mariażu tradycji ze zdobyczami XX w. (widocznego dziś na dwóch poziomach – kulturowym i historycznym), zderzenia Wschodu z Zachodem, a wręcz muzyki japońskiej z muzyką krajów niemieckojęzycznych. Kluczową postacią jest tu Kaoru Tani – laureatka Nagrody Specjalnej VII Międzynarodowego Turnieju Dyrygentury Chóralnej „W stronę polifonii”. Na wybór prezentowanych przez artystkę kompozycji z pewnością wpływ miało jej pochodzenie oraz doświadczenia związane z wieloletnim pobytem w Austrii. To jej dwa światy. Otrzymaliśmy zatem program niebanalny, prowokujący do dalszego poznawania muzyki Kraju Kwitnącej Wiśni.

## Kaoru Tani

Urodziła się w Fukuoka w Japonii w 1987 r. W 2010 r. uzyskała dyplom licencjacki w zakresie muzyki wokalne w Kunitachi College of Music w Tokio. W latach 2011–2014 studiowała dyrygenturę chóralną i orkiestrową pod kierunkiem E. Ortnera i U. Lajovica na Universität für Musik und darstellende Kunst Wien. Od 2014 r. kontynuuje studia w zakresie dyrygentury chóralnej pod kierunkiem J. Prinza na Universität für Musik und darstellende Kunst w Grazu. Otrzymała II nagrodę w V Konkursie dla Młodych Dyrygentów Chóralnych Tokyo Cantat 2016 oraz Nagrodę Specjalną w postaci wspólnego koncertu z Chórem NFM w VII Międzynarodowym Turnieju Dyrygentury Chóralnej „W stronę polifonii”. Jest wokalistką Arnold Schönberg Chor oraz Wiener Singverein, a także głównym dyrygentem Projektchor Philharmonia i zespołu wokalnego inition w Japonii.



Kaoru Tani, fot. archiwum artystki



Chór NFM, fot. Łukasz Rajchert

Organizator:



NFM – Instytucja kultury miasta Wrocławia współprowadzona przez:



Ministerstwo  
**Kultury**  
i Dziedzictwa  
Narodowego.



Sponsorzy:

